

Vijvers, bos- fruit en andere vondsten in Pruikenmakers en omgeving

Hans Baeté

Een combinatie van archiefonderzoek in het Brusselse Rijksarchief en het Leuvense Tabularium leverde bijzonder waardevolle informatie op in verband met de geschiedenis van het Meerdaalwoud en bosreservaat Pruikenmakers in het bijzonder. De afbeelding van het Meerdaalwoud in één van de Albums van Karel van Croÿ was ons al een tijdje bekend, maar we konden er kop noch staart aan krijgen. De kaarten die werden gebruikt als basis voor het vervaardigen van de eerder decoratieve albums zouden hopelijk meer soelaas brengen. Deze prachtige collectie basiskaarten zit in het Leuvense Tabularium. Maar wat bleek? De kaart van het Meerdaalwoud ontbreekt! De ontbrekende kaart - mét windrichtingen in de hoekpunten - werd wonderwel aangetroffen in het archief van het Arenbergpaleis in het Algemeen Rijksarchief. Ze werd vermoedelijk vervaardigd door de Kortrijkse landmeter Pieter de Bersacques, in opdracht van Karel van Croÿ.

Links: Afbeelding van het Meerdaalwoud uit de Albums de Croÿ : heel mooi maar niet te interpreteren

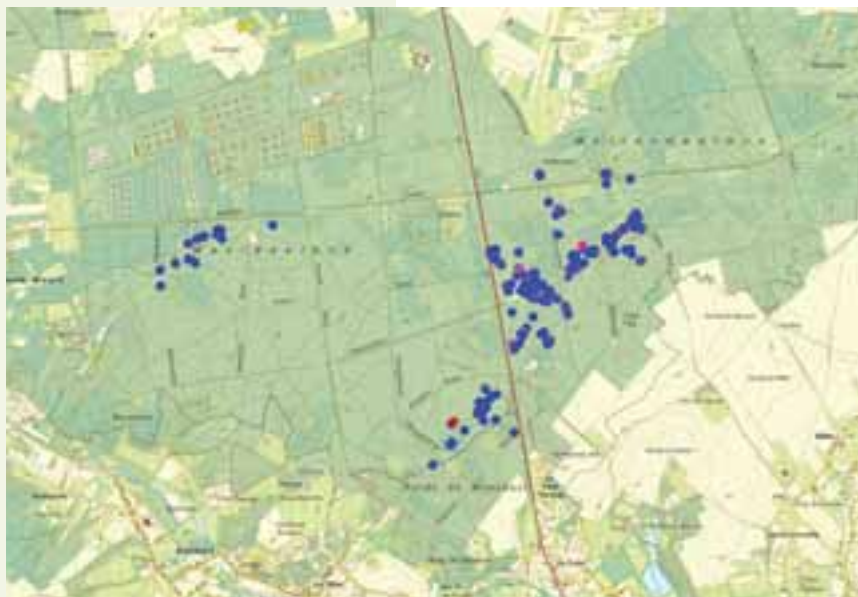
Rechts: Met de oorspronkelijke kaart met bijschriften lukte het wel : benaderde locatie van het bosreservaat Pruikenmakers, met waterloopje en afgedamde vijver

De oriëntatie, de bijschriften op deze kaart (met dank aan Bart Minnen voor de transcriptie van het zestiende-eeuwse kattengeschrift) en de vergelijking met een latere eigendomskaart van het bos laten wel toe om de kaart te interpreteren. Het mysterieuze, door bomen omringde gebouw op de Album-kaart, was dit keer voorzien van het bijschrift 'De Tomme'. De Tomme, ofwel de Tomberg, de hooggelegen plek waar het woudgerecht van Meerdaal zitting had. Andere traceerbare toponiemen zijn: 's Hertogendaal (bossen van Valduc), de noteleren dam (die een bosvijver aan de Paddepoel afdamde), Mommendelle (vandaag bosreservaat) en de taillie van

Joos. Laatstgenoemd houw of hakhout van een zekere Joos, bevond zich ter hoogte van Pruikemakers, net als een waterloopje met vijver

Van deze vijver ontbreekt elk spoor op achttiende-eeuwse kaarten, terwijl hij op de kadastraal kaart nog als nieuwen wouwere (nieuwe vijver) staat aangeduid. In 1727 ligt hier nog een 'brug van Valduc', die in 1760 haar functie heeft verloren en als verbrande brug is gekarteerd. De bijhorende waterloop is vandaag nog herkenbaar als een ondiepe vallei, die echter het grootste deel van het jaar droogstaat en als afwatering van de Naamsesteenweg dient (vlakbij het nieuwe ecoduct). De plek met de verdwenen vijver valt op door de aanwezigheid van het vochtminnende Mannagras, berken en afgestorven Douglasspar. Op een achttiende-eeuwse kaart is op een andere plaats in deze vallei letterlijk sprake

Concentratie van Wilde appel in de valleigebieden van Meerdaalwoud

van een verdroogde vijver. De enige vijver die vandaag nog onderhouden wordt in dezelfde grote vallei van Meerdaal is de nabijgelegen Warandevijver, die - zoals uit archieven blijkt - werd aangelegd als drinkwatervoorziening in een zeventiende-eeuws hertenpark. Dergelijke parken werden toen aangelegd om bosbouw en wildvraat met elkaar te verzoenen. Of Pruikenmakers deel uitmaakte van dit hertenpark - dat omstreeks 1730 van het toneel verdween - is nog onzeker. Dat de vijver ook hier een functie als drinkwatervoorziening had, is heel aannemelijk. Dergelijke bosvijvers waren de vrucht van handenarbeid, net als de grachten die werden gegraven om ze van bron- of stuwwater te voorzien. Dit gebruik is ook bekend van Groenendaal in het Zoniënwoud. De vergelijking van de ligging van de waterlopen op de Croÿ-kaart met de verspreiding van een plant levert nog een boeiend gegeven op. Beide dalen op de oude kaart kenmerken zich nog steeds door de aanwezigheid van wilde appels en hun hybriden met gekweekte verwanten. Wellicht hebben deze appels eeuwenlang geprofiteerd van de voedselrijke bodem die valleien kenmerkt als vergaarbak van wat van de helling spoelt. De befaamde kruidkundige Dodoens valt in de zestiende eeuw al op dat appels geerne wassen in vetten grond. Appels en andere 'vruchtendragende' bosbomen zoals kersen, hazelnoten en zelfs peren worden ook expliciet beschermd in de Meerdaalse voorwaarden om hakhout te mogen kappen. Op hun verwijdering staan boeten van de grootteorde als deze voor het ongeoorloofd kappen van opgaande bomen die timmerhout leveren. En dat kan tellen in die tijd! Vandaag kwijnen ze wel een beetje weg door een gebrek aan licht en worden ze plaatselijk vrijgesteld. De concentratie aan Meerdaalse appels is nog steeds het hoogst in Pruikenmakers en omgeving (zie figuur met dank aan Kristine Vander Mijnsbrugge).

Meer historische bosweetjes - zoals het selecteren van zaadeiken als overstaanders - is terug te vinden in het basisrapport over bosreservaat Pruikenmakers (INBO-rapport R.2007.44). Voor wie benieuwd is naar broodovens in hertenparken, snippenetende kloosterszusters en de boomsoort herent verschijnt in 2009 het Meerdaalboek (werktitel) bij uitgeverij Davidsfonds.